

nastreven in die nepmeetings. Je moet je op je gemak voelen, jij, de man met de gouden stem, in die betogingen, in die lompopera's waar de ruiten naarstig sneuvelen. De belangen van het volk, geef toe dat je er geen zier om geeft. Je bezit het revolutionaire geduld niet, je bloed is te onstuimig.

Jonathan (*Tikkend.*) Men moet weten dat het Empyrexbedrijf waarvan het kapitaal verbonden is met dat van de multinational B.K. ...

Notarisvrouw Geef toe aan je verlangens, je hebt niemand nodig. Je moet onmiddellijk kunnen leven. Ja, voeg je bij de rangen van het volk, neem deel aan zijn feesten, maar verwijder je van zodra de vreugde koelt.

Jonathan Onmiddellijk heeft de syndicaal afgevaardigde de eisen ondersteund...

Notarisvrouw Zing, Jonathan, zing zoals vroeger, toen de aarde nog te groot voor je was, toen de nacht inviel op je huis zoals de plank neerklaapt op de waterput. Ik ben je echte moeder, Jonathan. Ik ben het die jou uit de modder gehaald heeft door het prestige van mijn blik, van mijn lichaam, van mijn kledij. Nooit zal je mij vergeten. En de anderen zijn slechts stille getuigen van mijn rijk. Je bent geen arbeider. Je bedriegt het volk, en het volk laat zich niet vangen. Voortaan ben ik in alle vrouwen, en alle vrouwen zullen in mij zijn. Droom, Jonathan, droom: het is door je dromen dat je geworden bent wat je bent. Je hebt zoveel gedroomd toen ik 's nachts bij je kwam. Ik daal weer af uit de toren zonder misprijzen, en ik zal onder je voeten lopen, nederig en berouwvol. Hij luistert niet meer naar mij. Kom tot mij, kleine Jonathan. Jij kleine Jonathan, naakt in je deken, die de trappen besteeg van mijn rijk, kom terug, verstik hem in de plooiën van je mantel: het is een monster van hoogmoed, van wreedheid, van perversie. En jij, kleine Jonathan de wreker, tot de tanden gewapend, hij is jou vergeten. Dood hem! Hij moest de wereld doen opspringen in een vreugdekreet. In plaats daarvan, compromitteert hij zich met de gladgeschoren bazen van het volk. Neen Jonathan, ga niet weg; vergeef mij, blijf bij mij. Je hebt het gehaald. En dat men je niet meer komt lastig vallen met het lijk van je vader.

Jonathan Men begraaft slechts wie geleefd heeft.

Alice (*Komt terug binnen.*) Spreek je tegen jezelf tegenwoordig?

Jonathan Neen, ik neuriede maar iets.

Alice Je zingt zoals vroeger. Zie je wel dat men nog gelukkig kan zijn in het huis van zijn jeugd? (*Ze gaat buiten. Jonathan zingt.*)

Notarisvrouw Moge het lijk van je vader samen met de herten opdrogen in de bijgebouwen van mijn kasteel, tot het einde der tijden. (*Men hoort de lange klacht van de vader. Jonathan stopt met zingen. Begint dan opnieuw.*)

Notarisvrouw Nu is zijn lijk droog en broos.

Jonathan Laat hem terugkomen!

Notarisvrouw De tand des tijds heeft zijn werk gedaan. De touwen van de dood hebben hem in de aarde nergelaten, en het witte stof van zijn lichaamsresten zal nu niemands ogen meer verblinden.

Het lange geweeke laag van de vader zwelt nu aan over de scène. Stilte. Jonathan draait zich om. Grégoire staat op de dorpel in een zwart pak, wit hemd, grijze das, de handen voor zich gekruist, samengehouden door een rozenkrans.

DOEK

TWAALFDE TAFEREEL

In de keuken.

Jonathan Waar kunnen we elkaar ontmoeten? Waar spreken we af? Na tien jaar afwezigheid. Ik had liever gehad dat we elkaar tegenkwamen

ergens op straat. In de menigte waar ik de gezichten nauwlettend had bespied. "Hij zal langskomen, langzaam. Om de twintig meter staat hij stil. Hij snakt naar adem. Hij komt weer op adem." Ik zou je gezien hebben. Misschien komt hij mij opwachten aan de school. Neen, hij zal vrezen dat hij mij stoort indien ik buitenkwam in gesprek met een collega. Bij mij thuis? Hij kwam zo zelden, de laatste tijd.

Grégoire Had je schrik dat je me niet meer zou herkennen?

Jonathan Ik heb de indruk dat we elkaar niet gekend hebben. "Onmogelijk! Een zoon vergeet zijn vader niet. Het is een nachtmerrie." Nou goed, we vinden elkaar hier terug, in jouw huis. Ik heb je stap gehoord. Ik heb geen ogenblik getwijfeld. "Hij is het."

Grégoire Gelaatstrekken vergeet men na zoveel jaren.

Alice De laatste keer dat je hem gezien hebt, en dat hij nog goed was, dat was bij jou thuis.

Jonathan Ik had hem naar een dokter gebracht die ik kende, voor alle zekerheid. Wij stapten op de stoep. Langzaam, zij aan zij. Zijn lippen waren reeds blauw.

Grégoire Is er niemand?

Jonathan Wij zijn alleen. Niemand kijkt naar ons. Voor een keer zijn we alleen. Ze hebben zoveel naar ons gekeken. "Hoe zal hij gekleed zijn?" Ik heb nooit geweten hoe ik mij moest kleden. Jaren aan een stuk, met feestdagen of in de rouw, heb ik het pak aangetrokken van iemand die ik niet was. Die manie om zich in de spiegel te bekijken, in de uitstralamen, zoals de Afrikaanse uitwijkelingen of de Sicilianen zonder zon.

Alice Hij was zo netjes, 's zondags.

Jonathan Meer dan één arbeider die ik ken scheldt zijn vrouw uit als zijn broek slecht gestreken is.

Grégoire Om mij heb je je nooit moeten schamen. Een net pak hebben, dat is belangrijk, hoor.

Alice Jullie waren beiden mijn trots.

Jonathan We zijn nette mensen.

Grégoire Was er iemand, dan zou hij ons mogen zien.

Alice Het hemd is onberispelijk.

Jonathan De das.

Grégoire De schoenen glimmend als een spiegel.

Alice De haren netjes gekamd.

Jonathan Ah, die haren, het loont de moeite om daarbij stil te staan. De mensen van het volk hebben, naar het schijnt, een kort en laag voorhoofd. Dat is genoegzaam bekend: zoiets kies je niet. De handen, de pen en de hamer boetseren de rest. Maar de haren, mijnheer, dat is een keuze. Daar wacht men je op. Het handjevol rosse, zwarte of blonde haren op de schedel, men is vrij ermee te doen wat men wil. Dus begint alles voor de spiegel. To be or not to be. Een scheiding of geen scheiding? Lang of kort? Naar voor, naar achter? De zoon van het volk stelt zich vragen. Cosmetica? Golvend? Gelakt? Geschoren? Who is who? De smaak, de goede of de slechte smaak, uw kam beste medeburger! Onder de tweehonderdduizend hoofden, herken je de arbeider aan zijn haardos. Het fatum! (*Een poos. Flash-back van de dood van Grégoire.*)

Jonathan De dokter heeft gezegd dat het al beter ging. Je moet moediger zijn. Komaan, kop op. De moed niet verliezen. Morgen kom ik je bezoeken.

Grégoire Ik word almaar zwakker, Jonathan. Het water is zeer hoog gestegen. Het is het einde.

Jonathan Blijf niet aan de rand van je bed.

Grégoire Het is het einde.

Jonathan Hoe haal je dat in je hoofd?

Grégoire Ga terug naar huis, Jonathan. Je gaat de trein missen. Laat je gezin niet op je wachten. Morgen gaat alles wel beter.

Jonathan Als er iets gebeurt vannacht, aarzel

niet mij op te bellen.

Grégoire Ga gerust.

(*Einde van de flash-back.*)

Jonathan Ik had je in mijn armen kunnen nemen, iets doen.

Grégoire Wie kan voorspellen dat een mens zal sterven de volgende nacht? Men heeft hoop. We dachten aan elkaar.

Jonathan We hebben het elkaar nooit gezegd.

Grégoire Dat ligt niet in onze gewoontes.

Jonathan Ik zal nooit begrijpen hoe we zo koeltjes afscheid genomen hebben.

Grégoire Het is onze schuld niet.

Jonathan Wij verbergen de waarheid voor elkaar. We hielden niet van elkaar: dat is alles.

En vroeg of laat brengt onverschilligheid vergetelheid.

Alice Niet lasteren, Jonathan.

Jonathan Herinner je je nog zijn laatste nacht?

Alice Ja.

Jonathan Heeft hij jou geroepen?

Alice Neen.

Jonathan En mij?

Alice Vaak zei hij: "Ik heb lang geleefd als een beest. We hebben heel jong moeten beginnen werken. Overdag, 's avonds. Nooit een greintje tederheid, nooit een woord." Het was de hel. (*De grootvader komt binnen.*)

Grootvader Je grootmoeder is aan tyfus overleden. Bij de burens was er water in de put, gefilterd water. Ze hebben er je grootmoeder geen willen geven. Ze is naar de bron gegaan.

Alice De hel, Jonathan. De dag voordien had ze nog een pak rammel gekregen.

Grootvader Alle vrouwen werden afgeranseld.

(*De grootvader gaat buiten.*)

Alice Op haar sterfbed droeg ze nog de sporen van beten.

Grégoire Die bladzijde is omgedraaid.

Alice Hij heeft veel van jou gehouden.

Jonathan Wanneer?

Alice Heel lang geleden, toen hij je leerde lopen op de grond. Er volgden mooie zomers, Jonathan. Voor jou heeft je vader de tijd van de beesten en de tijd van de beten kunnen vergeten. Hij droeg je op de schouders.

Jonathan Op zijn schouders?

Alice Hij liet je huppelen op zijn knieën. Hij sprak met jou in het donker. Je hebt niets te kort gehad.

Jonathan Ik herinner mij zijn lichaam niet meer.

Grégoire Weet je nog dat ik op de handen liep om jou aan het lachen te brengen? Ik zag je ondersteboven. Je was heel groot. (*Ulysse komt binnen.*)

Ulysse Hier hebt u enkele bloemen voor op het graf van uw vader.

Alice Leg ze op de grond: bloemen hebben koelte nodig.

Ulysse Weten jullie dat nog? Eén van de laatste dagen waar we met zijn allen samenwaren toen inhuisde? Komt Jonathan daar zijn vader toch niet omhelzen zeker. En onze Grégoire die Jonathan van zich afschudt alsof die zijn vader wilde wurgen. Wat hebben we toen gelachen! (*Ulysse gaat buiten. Lydie komt binnen.*)

Lydie Hier hebt u enkele bloemen voor op het graf van uw vader. Hij heeft u zo goed opgevoed. Soms was hij hard. Op zekere dag heb ik hem gezegd: "Laat hem toch niet op zijn knieën zitten op de kachelpook. Hij is zo jong. En de klompen zijn veel te zwaar voor zijn handen." (*Lydie gaat buiten.*)

Grégoire Ik was je vader.

Jonathan Wanneer heb je dat gevoeld, dat je mijn vader was?

Grégoire Toen je opgegroeid bent. Rond je twaalfde ging je naar school in de stad. De zomer eindigt in de maand september.

Jonathan Een zoon vergeet zijn vader niet. Hij wijst naar zijn met rouw omrande foto op de schoorsteen en zegt: "Toen hij gestorven is ben ik alles verloren."